

آموزه‌های حقوق سازمان‌های بین‌المللی

تألیف:

مجید ملکی

دانش‌آموخته کارشناسی ارشد حقوق بین‌الملل

مجمع علمی و فرهنگی مجد

سرشناسه	: ملکی، مجید
عنوان و نام پدیدآور	: آموزه‌های حقوق سازمان‌های بین‌المللی / مجید ملکی.
مشخصات نشر	: تهران: مجد، ۱۳۹۴.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۴۳۶-۰
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص: ۲۷۲.
موضوع	: سازمان‌های بین‌المللی
رده بندی کنگره	: JZ ۴۸۳۹/م۷۱۸ ۱۳۹۴
رده بندی دیویی	: ۳۴۱/۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۹۳۱۲۵۶

هرگونه تکثیر کامل یا قسمتی از کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، یا ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاق است.
 موارد تخلف را به دفتر مرکزی «مجد» گزارش فرمایید.

آموزه‌های حقوق سازمان‌های بین‌المللی

تألیف: مجید ملکی

انتشارات مجد

چاپ اول: ۱۳۹۴ تعداد: ۵۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ و منحصراً «مجد» است.

♦ دفتر مرکزی:

تهران، خیابان ۱۲ فروردین، تقاطع خیابان وحید نظری، پلاک ۱۰۸

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۰۹۴۲۲ - ۶۶۹۶۲۳۸۶

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۴۳۶-۰

ISBN: 978-600-193-436-0

شعبه فروردین: خیابان ۱۲ فروردین، مقابل تعزیرات، پلاک ۲۸۳، طبقه دوم تلفن: ۶۶۴۹۰۹۹۸

شعبه اردیبهشت: خیابان اردیبهشت (میری جاوید)، تقاطع شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۷ تلفن: ۶۶۴۸۶۸۷۴

www.majdlaw.ir

E-mail: majdlaw92@gmail.com

سیستم اشتراک پذیری «مجد»:

ارسال پیامک حاوی نام و نام خانوادگی و شغل (در صورت تمایل) به شماره ۰۲۱۶۶۴۹۰۹۹۸
 فصلنامه حقوقی مجد با ارائه مقالات اساتید میرز حقوق کشور بطور منظم منتشر می‌شود.

فهرست مطالب

مقدمه	۱۳
فصل اول: ویژگی‌های مشترک و عمومی سازمان‌های بین‌المللی	۱۵
مبحث نخست: پیشینه تاریخی سازمان‌های بین‌المللی	۱۷
گفتار اول: سازمان‌های بین‌المللی قبل از پیدایش دولت‌ها	۱۷
گفتار دوم: سازمان‌های بین‌المللی پس از پیدایش دولت‌ها	۱۸
مبحث دوم: عوامل گسترش سازمان‌های بین‌المللی و موانع آن	۲۲
مبحث سوم: تعریف و ویژگی‌های سازمان‌های بین‌المللی	۲۳
مبحث چهارم: ایجاد و انحلال سازمان‌های بین‌المللی	۲۴
گفتار اول: ایجاد سازمان‌های بین‌المللی	۲۴
گفتار دوم: انحلال سازمان‌های بین‌المللی	۲۵
مبحث پنجم: وضعیت حقوقی سازمان‌های بین‌المللی	۲۷
مبحث ششم: صلاحیت سازمان‌های بین‌المللی	۲۹
مبحث هفتم: عضویت در سازمان‌های بین‌المللی	۳۱
گفتار اول: مشارکت کامل در سازمان‌های بین‌المللی	۳۱
گفتار دوم: مشارکت محدود در سازمان‌های بین‌المللی	۳۱
مبحث هشتم: طبقه‌بندی سازمان‌های بین‌المللی	۳۳
گفتار اول: طبقه‌بندی سازمان‌های بین‌المللی با توجه به ماهیت اعضا	۳۳
گفتار دوم: طبقه‌بندی سازمان‌های بین‌المللی با توجه به کمیت اعضا	۳۴
گفتار سوم: طبقه‌بندی سازمان‌های بین‌المللی با توجه به اهداف آن‌ها	۳۵
گفتار چهارم: طبقه‌بندی سازمان‌های بین‌المللی با توجه به صلاحیت آن‌ها	۳۶
فصل دوم: سازمان‌های بین‌المللی جهانی با صلاحیت عام	۳۷
مبحث نخست: جامعه ملل	۳۹
گفتار اول: پیشینه	۳۹
گفتار دوم: میثاق جامعه ملل	۴۰
مقدمه میثاق	۴۰
بند اول: اعضاء جامعه ملل	۴۰
بند دوم: ارکان جامعه ملل	۴۱
۱. مجمع	۴۱

۴۲	۲. شورای اجرایی
۴۴	۳. دبیرخانه
۴۵	بند سوم: کاهش تسلیحات و حفظ صلح
۴۵	۱. امنیت دسته جمعی
۴۵	۲. حل و فصل اختلافات از طریق محاکم
۴۷	بند چهارم: خروج و اخراج از جامعه ملل
۴۷	بند پنجم: وضع معاهدات در میثاق
۴۸	بند ششم: نظام سرپرستی
۴۹	بند هفتم: اصلاح میثاق
۴۹	گفتار سوم: انحلال جامعه ملل و عملکرد آن
۵۱	گفتار چهارم: علل ناکامی جامعه ملل
۵۲	مبحث دوم: سازمان ملل متحد
۵۲	گفتار اول: روند شکل گیری؛ از اعلامیه متفقین تا کنفرانس سانفرانسیسکو
۵۳	گفتار دوم: منشور سازمان ملل متحد
۵۳	مقدمه
۵۴	بند اول: اهداف و اصول (فصل اول منشور)
۵۴	۱. اهداف
۵۷	۲. اصول
۶۰	بند دوم: عضویت (فصل دوم منشور)
۶۰	۱. اعضای سازمان ملل متحد
۶۲	۲. تعلیق عضویت
۶۲	۳. اخراج از سازمان ملل متحد
۶۳	بند سوم: ارکان (فصل سوم منشور)
۶۳	بند چهارم: مجمع عمومی (فصل چهارم منشور)
۶۴	۱. ترکیب
۶۴	۲. وظایف و اختیارات
۶۷	۳. رای
۶۸	۴. آیین کار
۸۳	بند پنجم: شورای امنیت (فصل پنجم منشور)
۸۳	۱. ترکیب
۸۵	۲. وظایف و اختیارات
۸۷	۳. رای
۸۹	۴. آیین کار

بند ششم: حل و فصل مسالمت آمیز اختلافات (فصل ششم منشور).....	۹۳
بند هفتم: اقدام در موارد تهدید علیه صلح، نقض صلح و اعمال تجاوز	
(فصل هفتم منشور).....	۱۰۲
بند هشتم: قراردادهای منطقه‌ای (فصل هشتم منشور).....	۱۱۱
بند نهم: همکاری اقتصادی و اجتماعی بین‌المللی (فصل نهم منشور).....	۱۱۳
بند دهم: شورای اقتصادی و اجتماعی (فصل دهم منشور).....	۱۱۴
۱. وظایف و اختیارات.....	۱۱۵
۲. رأی.....	۱۱۸
۳. آیین کار.....	۱۱۹
بند یازدهم: اعلامیه راجع به سرزمین‌های غیر خودمختار (فصل یازدهم منشور).....	۱۲۳
بند دوازدهم: نظام قیمومت بین‌المللی (فصل دوازدهم منشور).....	۱۲۵
بند سیزدهم: شورای قیمومت (فصل سیزدهم منشور).....	۱۲۸
۱. ترکیب.....	۱۲۸
۲. وظایف و اختیارات.....	۱۲۹
۳. رأی.....	۱۳۰
۴. آیین کار.....	۱۳۰
بند چهاردهم: دیوان بین‌المللی دادگستری (فصل چهاردهم منشور).....	۱۳۱
بند پانزدهم: دبیرخانه (فصل پانزدهم منشور).....	۱۳۴
بند شانزدهم: مقررات مختلف منشور (فصل شانزدهم منشور).....	۱۴۰
بند هفدهم: ترتیبات موقتی راجع به امنیت (فصل هفدهم منشور).....	۱۴۱
بند هجدهم: اصلاحات (فصل هجدهم منشور).....	۱۴۱
بند نوزدهم: تصویب و امضا (فصل نوزدهم منشور).....	۱۴۳
گفتار سوم: اساسنامه دیوان بین‌المللی دادگستری.....	۱۴۴
بند اول: تشکیلات دیوان.....	۱۴۴
بند دوم: در صلاحیت دیوان بین‌المللی دادگستری.....	۱۵۰
بند سوم: در آیین دادرسی.....	۱۵۷
بند چهارم: در آراء مشورتی.....	۱۵۹
بند پنجم: اصلاحات.....	۱۶۱

فصل سوم: سازمان‌های بین‌المللی جهانی با صلاحیت خاص.....	۱۶۳
مبحث نخست: مؤسسات تخصصی وابسته به ملل متحد.....	۱۶۵
گفتار اول: سازمان بین‌المللی کار (ILO).....	۱۶۶
بند اول: پیشینه.....	۱۶۶

- بند دوم: اصول و اهداف ۱۶۶
- بند سوم: ارکان ۱۶۷
- گفتار دوم: سازمان بین المللی هواپیمایی کشوری (ICAO) ۱۷۰
- بند اول: پیشینه ۱۷۰
- بند دوم: اهداف ۱۷۰
- بند سوم: ارکان ۱۷۱
- گفتار سوم: سازمان خواروبار کشاورزی (FAO) ۱۷۲
- بند اول: پیشینه ۱۷۲
- بند دوم: اهداف ۱۷۳
- بند سوم: اعضا ۱۷۳
- بند چهارم: ارکان ۱۷۴
- گفتار چهارم: سازمان جهانی بهداشت (WHO) ۱۷۵
- بند اول: پیشینه ۱۷۵
- بند دوم: اصول ۱۷۵
- بند سوم: اهداف ۱۷۶
- گفتار پنجم: سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی ملل متحد (UNESCO) ۱۷۸
- بند اول: پیشینه ۱۷۸
- بند دوم: اهداف ۱۷۹
- بند سوم: اعضا ۱۷۹
- بند چهارم: ارکان ۱۸۰
- گفتار ششم: گروه بانک جهانی ۱۸۱
- بند اول: بانک بین المللی توسعه و ترمیم (IBRD) ۱۸۲
- بند دوم: مؤسسه مالی بین المللی (IFC) ۱۸۵
- بند سوم: انجمن بین المللی توسعه (IDA) ۱۸۸
- بند چهارم: آژانس چند جانبه تضمین سرمایه گذاری ها (MIGA) ۱۹۰
- بند پنجم: مرکز بین المللی حل و فصل اختلافات ناشی از سرمایه گذاری (ICSID) ۱۹۱
- گفتار هفتم: صندوق بین المللی پول (IMF) ۱۹۴
- بند اول: پیشینه ۱۹۴
- بند دوم: اهداف ۱۹۴
- بند سوم: اعضا ۱۹۵
- بند چهارم: ساختار ۱۹۶
- گفتار هشتم: صندوق بین المللی توسعه کشاورزی (IFAD) ۱۹۷

۱۹۷	بند اول: پیشینه
۱۹۷	بند دوم: اهداف
۱۹۸	بند سوم: اعضا
۱۹۹	بند چهارم: ساختار
۲۰۰	گفتار نهم: سازمان توسعه صنعتی ملل متحد (UNIDO)
۲۰۰	بند اول: پیشینه
۲۰۰	بند دوم: اهداف
۲۰۱	بند سوم: اعضا
۲۰۲	بند چهارم: ساختار
۲۰۳	گفتار دهم: سازمان جهانی هواشناسی (WMO)
۲۰۳	بند اول: پیشینه
۲۰۳	بند دوم: اهداف
۲۰۴	بند سوم: اعضا
۲۰۵	بند چهارم: ساختار
۲۰۷	گفتار یازدهم: سازمان بین‌المللی دریایی (IMO)
۲۰۷	بند اول: پیشینه
۲۰۷	بند دوم: اهداف
۲۰۸	بند سوم: اعضا
۲۰۸	بند چهارم: ساختار
۲۱۰	گفتار دوازدهم: اتحادیه بین‌المللی ارتباطات (ITU)
۲۱۰	بند اول: پیشینه
۲۱۰	بند دوم: اهداف
۲۱۱	بند سوم: اعضا
۲۱۲	بند چهارم: ساختار
۲۱۳	گفتار سیزدهم: اتحادیه جهانی پست (UPU)
۲۱۳	بند اول: پیشینه
۲۱۳	بند دوم: اهداف
۲۱۴	بند سوم: ساختار
۲۱۵	گفتار چهاردهم: سازمان جهانی مالکیت معنوی (WIPO)
۲۱۵	بند اول: پیشینه
۲۱۶	بند دوم: اهداف
۲۱۷	بند سوم: اعضا
۲۱۷	بند چهارم: ساختار

۲۱۹	گفتار پانزدهم: سازمان جهانی گردشگری ملل متحد (UNWTO)
۲۱۹	بند اول: پیشینه
۲۲۰	بند دوم: اهداف
۲۲۰	بند سوم: اعضا
۲۲۳	مبحث دوم: مؤسسات تخصصی مرتبط با ملل متحد
۲۲۳	گفتار اول: سازمان جهانی تجارت (WTO)
۲۲۳	بند اول: پیشینه
۲۲۴	بند دوم: اهداف
۲۲۵	بند سوم: اعضا
۲۲۶	بند چهارم: ساختار
۲۲۸	گفتار دوم: آژانس بین المللی انرژی اتمی (IAEA)
۲۲۸	بند اول: پیشینه
۲۲۸	بند دوم: اهداف
۲۳۰	بند سوم: اعضا
۲۳۰	بند چهارم: ساختار

۲۳۳	فصل چهارم: سازمان های قاره ای یا منطقه ای
۲۳۵	مبحث اول: سازمان های منطقه ای آسیا
۲۳۵	گفتار اول: انجمن ملل جنوب شرقی آسیا (آ.سه.آن)
۲۳۷	گفتار دوم: سازمان همکاری اقتصادی (ا.کو)
۲۳۹	گفتار سوم: انجمن آسیای جنوبی برای همکاری منطقه ای (سارک)
۲۴۰	گفتار چهارم: سازمان همکاری شانگهای
۲۴۳	مبحث دوم: سازمان های منطقه ای آفریقا
۲۴۳	گفتار اول: اتحادیه آفریقایی
۲۴۴	گفتار دوم: بازار مشترک شرق و جنوب آفریقا (کامسا)
۲۴۶	مبحث سوم: سازمان های منطقه ای آمریکا
۲۴۶	گفتار اول: سازمان کشورهای آمریکایی
۲۴۸	گفتار دوم: موافقتنامه تجارت آزاد شمال آمریکا (نفتا)
۲۴۸	گفتار سوم: انجمن دولت های کاراییب (آکس)
۲۵۰	مبحث چهارم: سازمان های منطقه ای اروپا
۲۵۰	گفتار اول: اتحادیه اروپا
۲۵۳	گفتار دوم: شورای اروپا
۲۵۵	گفتار سوم: (جامعه) مشترک المنافع (بریتانیا)

گفتار چهارم: مشترک المنافع دولت‌های مستقل (سی.ای.اس) ۲۵۵

فصل پنجم: سازمان‌های میان قاره‌ای یا فرا منطقه‌ای ۲۵۷

مبحث اول: سازمان پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو) ۲۵۹

مبحث دوم: سازمان توسعه و همکاری اقتصادی (ا.ا.ی.سی.دی) ۲۶۲

مبحث سوم: اتحادیه عرب ۲۶۳

مبحث پنجم: جنبش عدم تعهد ۲۶۶

مبحث ششم: سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک) ۲۶۸

مبحث هفتم: سازمان کشورهای عربی صادرکننده نفت (اُپک) ۲۷۱

منابع ۲۷۳

مقدمه

برقراری صلح و امنیت بین‌المللی و ایجاد همکاری‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی از اساسی‌ترین نیازهای نوع بشر بوده است. نایل آمدن به این مهم و پیشبرد هدف‌های صلح بین‌المللی و رفاه عمومی جهانیان بدون تشکیل نهادهایی که این اهداف را دنبال کنند، میسر نبوده است.

سازمان‌های بین‌المللی یکی از واقعیت‌های مهم نظام بین‌المللی هستند. این سازمان‌ها در کنار کشورها، اعضای نظام بین‌المللی کنونی را تشکیل می‌دهند؛ به‌طوری که امروزه پس از دولت‌ها و بواسطه شخصیت حقوقی بین‌المللی که دارا می‌باشند، به عنوان تابعان درجه دوم حقوق بین‌الملل به شمار می‌آیند.

سازمان‌های بین‌المللی با حقوق و وظایفی که در چهارچوب قوانین خود، برای دولت‌ها وضع کرده‌اند، نقش تعیین‌کننده‌ای در تأمین صلح جهانی دارند. امروزه در جامعه بزرگ جهانی، سازمان‌های بین‌المللی نه تنها در حوزه‌های فنی، تجاری و صنعتی، مدیریت جامعه بین‌المللی را عهده‌دار شده‌اند، بلکه در امور حاکمیتی مثل حفظ صلح، خلع سلاح و کنترل تسلیحات نیز فعالیت می‌کنند. بر این اساس سازمان‌های بین‌المللی که به لحاظ ماهوی، نهادهایی فاقد حاکمیت قلمداد می‌شوند، از رهگذر توافق دولت‌ها به اعمال اختیارات حاکمیتی مختلف مبادرت می‌ورزند.

امروزه زندگی بین‌المللی بدون سازمان‌های بین‌المللی اصلاً قابل تصور نیست، یعنی هیچ دولتی را بلا استثناء نمی‌توان پیدا کرد که عضو یک یا چند سازمان نباشد و این اهمیت مضاعف برقراری رابطه و همکاری به منظور رسیدن به یک اجماع و اتفاق نظر بین دولت‌ها را نشان می‌دهد. پدیده سازمان‌های بین‌المللی از شاخص‌های مهم جامعه بین‌المللی معاصر است که همواره بر آن تأثیر می‌گذارد و از تحولات آن متأثر می‌شود.

بنابراین از آن‌جا که سازمان‌های بین‌المللی نقشی ملموس و عینی در جامعه بین‌المللی و مناسبات سیاسی، اقتصادی، اجتماعی آن دارند، ضروری می‌نماید که این سازمان‌ها به عنوان یکی از تابعان فعال حقوق بین‌الملل در کنار دولت‌ها، مورد توجه قرار گرفته و به بررسی اهداف، ساختار و تشکیلات و وظایف آن‌ها پرداخته شود.

در کتاب حاضر، به جهت اینکه در آزمون‌های کارشناسی ارشد چند سال اخیر، اغلب سوالات درس سازمان‌های بین‌المللی، از اساسنامه‌ها، کنوانسیون‌ها، موافقتنامه‌ها و به‌طور کلی اسناد مؤسس سازمان‌های بین‌المللی طرح شده‌اند، تلاش بر این بوده است که با مراجعه به سند مؤسس هر یک از سازمان‌های بین‌المللی، مهمترین مواد آن‌ها استخراج

شده و در ذیل قالب هایی چون اهداف، اعضا، ساختار و تشکیلات، وظایف و اشتغالات و ... این سازمان ها، بیان شود.

علاوه بر مواد مذکور مطالب مهمی هم که مرتبط با هر یک از سازمان های بین المللی می باشد، از منابع معتبر درسی، و همچنین آخرین تحولات هر یک از سازمان های بین المللی با رجوع به وب گاه رسمی هر کدام از سازمان ها، گزینش شده و به صورت نکته وار در ذیل مواد اسناد مؤسس سازمان های بین المللی ذکر شده است تا دانشجویان مقاطع مختلف و به طور ویژه داوطلبان آزمون های کارشناسی ارشد، اعم از گرایش های رشته حقوق (از جمله حقوق بشر و حقوق بین الملل عمومی) و گرایش های مختلف رشته علوم سیاسی (از جمله روابط بین الملل، مطالعات منطقه ای، دیپلماسی و سازمان های بین المللی، دیپلماسی کنترل تسلیحات و ...) و همچنین سایر علاقمندان بتوانند به دور از پراکندگی مطالب و حجم بالای آن ها، به نکات برجسته درس حقوق سازمان های بین المللی در یک کتاب منظم و مدون، دسترسی داشته باشند.

در آخر نیز ضمن تشکر و قدردانی از استاد عزیزم، جناب آقای دکتر علی مشهدی، که همواره از مساعدت های مفید ایشان بهره مند بوده ام، برای دانشجویان، اساتید و تمامی آزاد مردان این مرز و بوم که نیک می اندیشند و عقل و منطق را پیشه خود نموده و جز رضای الهی و پیشرفت و سعادت جامعه، هدفی ندارند، آرزوی سرافرازی و توفیق روزافزون دارم.

مجید ملکی

دانش آموخته کارشناسی ارشد حقوق بین الملل

تابستان ۱۳۹۴